

Avançar en l'ambientalització curricular de les institucions educatives: El projecte procés d'ambientalització curricular dels centres escolars: reflexió, comunicació i acció.

Grup de Recerca Còmplex, Juliol 2012¹

Aquests text s'ha elaborat dins del projecte de recerca **El procés d'ambientalització curricular dels centres escolars: reflexió, comunicació i acció** finançat pel Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya.

1. Antecedents

La introducció de l'educació ambiental als centres educatius de l'àmbit català pot associar-se metafòricament a la idea de sostre de vidre. Així, entenem que l'educació ambiental es troba amb una barrera que reclama analitzar com trencar-la i traspasar-la. Un nou escenari que no està escrit i requereix buscar noves formes de reflexió i intervenció educativa.

En aquesta transició cap a una nova cultura d'entendre l'educació ambiental esdevé clau la introspecció en els contextos de formació i ambientalització curricular. Des d'aquesta introspecció pot ser clau el paper dels actors que participen dels processos d'ambientalització curricular per a reflexionar entorn a les seves competències professionals. Un escenari que pot vincular-se a la recerca per a fer un pas endavant entorn al perfil dels mestres i el model d'assessoria que pot propulsar una nova cultura d'entendre el que significa ser escola verda.

En aquest context neix el projecte de recerca *El procés d'ambientalització curricular dels centres escolars: reflexió, comunicació i acció*, un projecte impulsat i finançat pel departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya, amb el suport del departament d'Ensenyament de la mateixa administració i liderat pel Grup de Recerca Còmplex del Departament de

---

¹ Text elaborat per: Genina Calafell, Núria Moré, Josep Bonil, Jesús Granados, Mercè Junyent, i Rosa Maria Tarín del Grup de Recerca Còmplex del Dep. de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Didàctica de la Matemàtica i les Ciències Experimentals, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

És un projecte on dialoguen la reflexió, la comunicació i l'acció. Aquest diàleg permet vincular els processos i produccions generades pels participants del projecte (mestres, assessors i Grup de recerca Complex) en l'entorn professional. És a dir, la transferència dels resultats del projecte cap als centres educatius de primària i secundària i el model d'assessoria. Una transferència que se sosté en els resultats de la recerca científica fonamentada en la investigació-acció.

2. Finalitats i objectius del projecte.

El projecte té com a pilars bàsics la innovació en el model de transferència i la recerca. Des d'aquesta perspectiva es pretén establir un model de formació en el que a partir de la comunicació, la reflexió i l'acció s'activi el procés d'Ambientalització Curricular (vegeu figura 1). Per això, es planteja el repte de dissenyar i implementar estratègies de transferència innovadores.

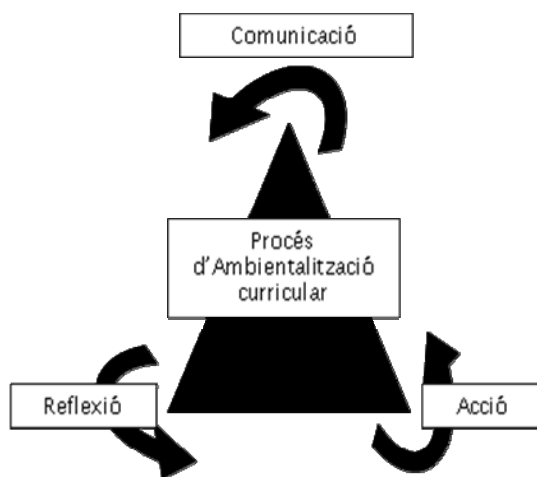

Fig. 1: Model de transferència. Procés d'AC

El projecte té com a finalitats:

- Elaborar un conjunt d'orientacions per al professorat per estimular el procés d'ambientalització curricular d'un centre educatiu.
- Establir un procés compartit entre diferents agent educatius que contribueix a avançar en el bagatge respecte a l'ambientalització del currículum.

I els seus objectius es concreten en:

- Avançar en la construcció d'un marc teòric que orienti l'ambientalització curricular amb acció educativa.
- Identificar contextos i implicacions didàctiques i models didàctics vigents a les escoles.
- Crear espais afavoridors de l'evolució dels models didàctics incorporant la reflexió teòrico-pràctica.
- Estructurar un model de treball compartit entre diversitat d'agents educatius compromesos amb l'ambientalització curricular.

3. Desplegament del projecte

El projecte es desenvolupa durant dos cursos acadèmics, entre setembre de 2011 i juliol de 2012. Els agents implicats en el procés de formació són: El Grup de Recerca Còmplex, una mostra de 20 professors i professores de la XESC i una mostra de 10 assessors i assessores de la XESC. També han participat, una persona representant del Departament d'Ensenyament i un altre representant del Departament de Territori i Sostenibilitat que s'han incorporat al grup de docents i al col·lectiu assessor respectivament.

Els participants del projecte en un escenari d'investigació-acció

Una comissió formada per representants del Grup de Recerca Còmplex i les administracions públiques implicades en el projecte fan el seguiment del treball. Un treball que s'organitza segons l'esquema mostrat a la figura 1.

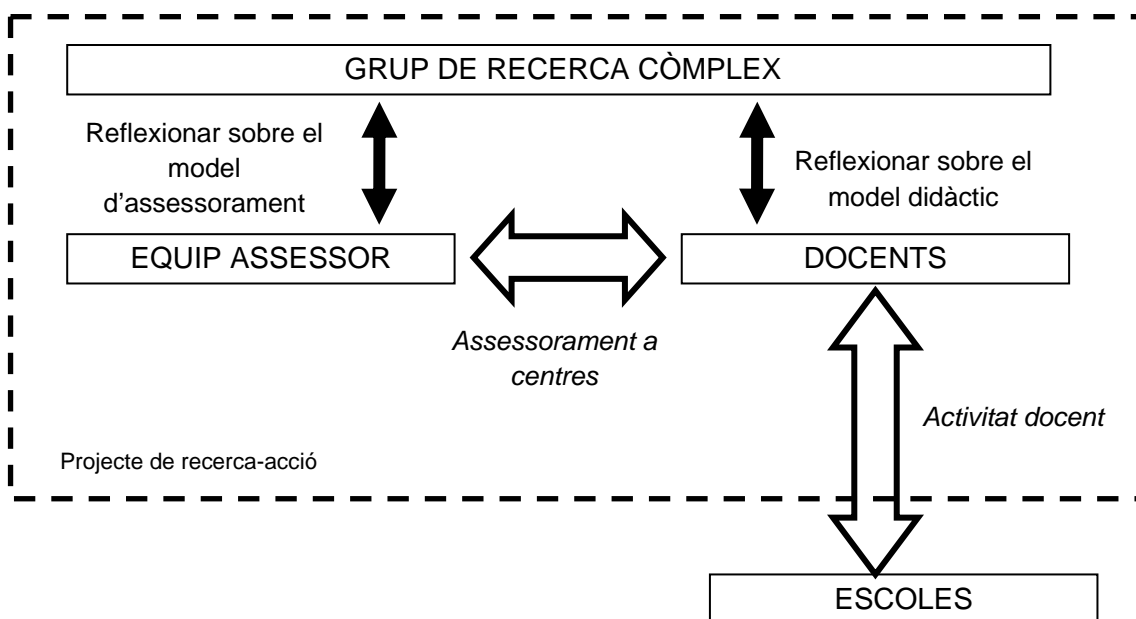

Fig. 2: Participants en el projecte

Tal com es pot observar a la figura 2 el Grup de Recerca Còmplex és qui té la responsabilitat de la gestió científica del projecte i defineix els objectius, el disseny, la implementació i l'avaluació de la formació.

A les sessions de formació es treballa amb els dos col·lectius participants (equips docents i equips assessors) combinant espais conjunts amb espais específics. El treball conjunt té com a element compartit la recerca d'un model d'intervenció que incorpori el bagatge que es va construir al voltant de l'educació ambiental. En el cas de l'equip assessor aquest model es focalitza en construir un model d'assessoria que permeti definir les competències professionals dels equips assessors del programa de la XESC. En el cas dels equips docents el treball es focalitza en la definició d'un model didàctic que es pugui incorporar a la dinàmica de l'aula.

La definició d'espais de treball compartits i específics entre professorat i equips assessors orienta la creació de dos àmbits d'acció. El de l'equip assessor sobre els equips docents i l'àmbit d'acció dels equips docents a les seves aules. Des d'aquesta perspectiva, el projecte té una forta dimensió d'acció transformadora, ja que pretén projectar la reflexió feta als grups en el context professional de les persones participants.

El projecte es constitueix per tant com un escenari de recerca-acció, ja que és un context de recerca on els propis participants - a partir del seu bagatge, el seu aprenentatge i la seva acció- reflexionen sobre el camí que es va construint, a la vegada que ells mateixos també defineixen la direcció que ha de prendre el nou treball.

Les sessions de treball afavoreixen el diàleg entre la formació i la recerca, tot aportant el bagatge dels participants, tant en la dimensió teòrico-pràctica com en la d'experts-novells.

Un diàleg de diversitat d'espais de treball

El projecte es desenvolupa a partir de diversitat d'espais de treball entre els docents i els assessors i el Grup de Recerca Còmplex. Aquests ambients de treball es concreten en:

- Sessions presencials de treball entre els equips docents, els equips assessors i els participants del Grup d'Investigació Còmplex
- Espais de treball individualitzats per part dels docents i els assessors en els seus centres educatius i coordinats online per participants del Grup d'Investigació Còmplex.
- Sessions de treball de la Comissió del grup d'investigació Còmplex de reflexió, avaluació i presa de decisions

Les **sessions presencials** de treball responen a tres jornades de treball per a cada període definit, i en total, sis per a tot el projecte. Cada sessió es dissenya considerant uns objectius propis i particulars que a la vegada s'entrellacen i connecten amb els objectius i les finalitats més generals del projecte. Si bé,

cada sessió, té uns continguts i una metodologia pròpia, també comparteixen entre si un model didàctic.

El model didàctic proposat té com a eix central la idea d'alt nivell. Aquestes idees es defineixen com a punt de trobada entre l'espai, el temps i el context sociocultural on es desenvolupa l'acció formativa. La idea d'alt nivell interacciona amb quatre esferes: conceptual, didàctica, creativa i de recerca. Cadascuna d'aquestes esferes aporta els elements que fan que la proposta formativa prengui un decidit caràcter ambientalitzat. (fig. 3).

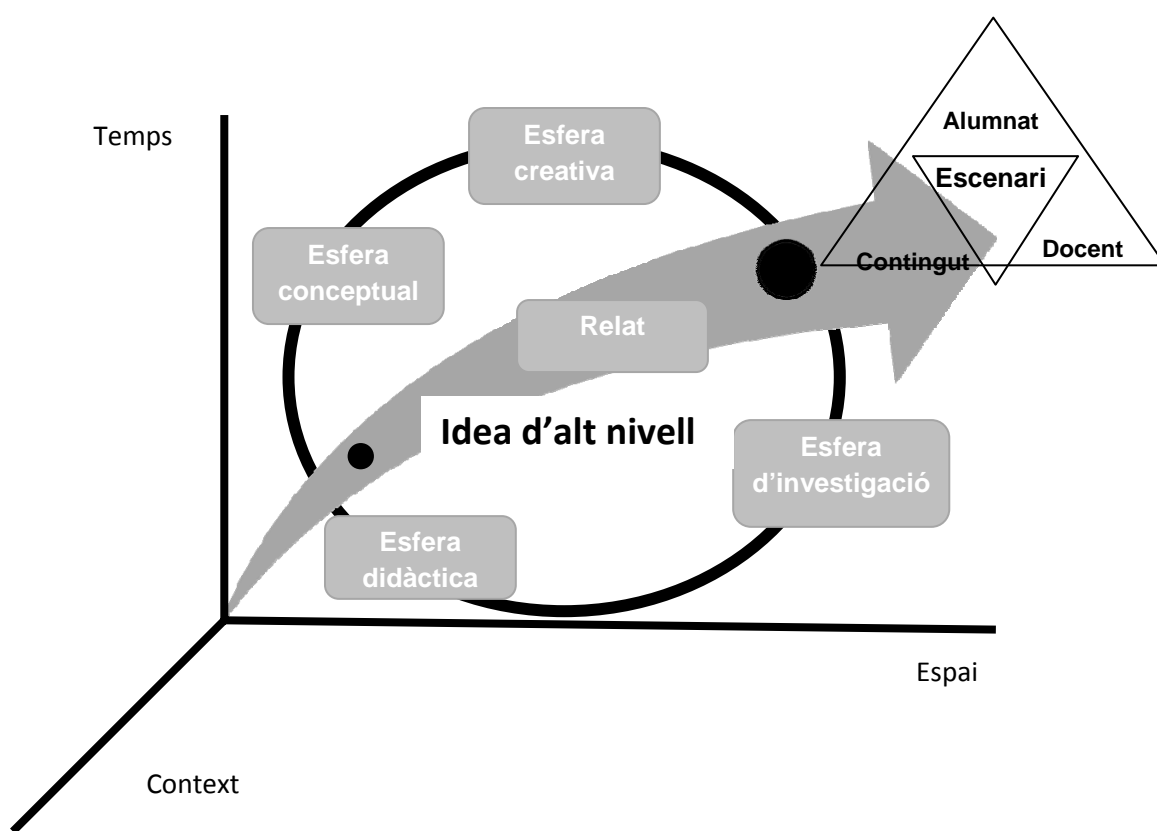

Figura 3: Model de formació

D'aquesta manera cada sessió es dissenya a partir de la idea d'alt nivell que es converteix en l'eix orientador del disseny de la proposta didàctica i les esferes apareixen com a elements mediadors entre les Idees d'alt nivell i l'escenari educatiu.

Des de la proposta de model didàctic l'escenari formatiu es converteix en un procés dinàmic, de regulació contínua, on el significat de cada component del model té sentit en funció de la resta i alhora es construeix un significat global

És un plantejament que dóna la mateixa rellevància als valors, a la construcció d'escenaris de treball, als continguts d'aprenentatge i al perfil de recercador de les persones participants. En un altre text vinculat al projecte el lector trobarà una explicació més detallada del model²

Els **espais de treball individualitzats** consideren per una banda la reflexió i l'acció personal de cada participant i la continuïtat del treball generat entre sessió i sessió. A la vegada, aquest treball individualitzat també pretén orientar la transferència de la formació rebuda i el treball produït a cada centre docent per a impulsar una ambientalització del centre.

Les **sessions de treball de la Comissió Còmplex** inclouen la programació, el disseny i l'avaluació de les sessions de formació i del projecte. Aquestes sessions tenen un caràcter estratègic que permet prendre decisions per al bon funcionament del projecte en el marc de la investigació- acció tot seguint les finalitats i els objectius establerts. Les sessions de treball de la Comissió Còmplex vehiculen les tasques de cada participant del Grup Còmplex, així com la responsabilitat i organització de tasques derivades de seguiment del projecte i comunicació amb els equips de mestres i equips assessors.

En total el projecte contempla la realització de sis sessions. En aquest moment s'han desenvolupat quatre de les sis sessions, les quals s'exposen a continuació indicant el títol de la sessió, la data i els objectius específics plantejats.

---

² Un model didàctic per avançar en l'ambientalització curricular, Grup de Recerca Còmplex, Juliol 2012, Dep. Territori i sostenibilitat.

SESSIÓ 1	TRANSPARÈNCIES... DIAGNOSTIC DE L'AMBIENTALITZACIÓ CURRICULAR
Data	Dissabte, 20 de Novembre del 2011
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realitzar un diagnòstic compartit del punt de partida respecte al concepte de medi que tenen els participants en l'activitat. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Caracteritzar els elements que limiten el canvi en el model didàctic dels participants. ▪ Identificar oportunitats per estimular l'enriquiment del model didàctic.

SESSIÓ 2	TRANSICIONS... INCORPORAR L'ATZAR AL CURRÍCULUM
Data	Dissabte, 19 de Febrer del 2011
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Mestres: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Explorar els conceptes d'incertesa i atzar i reconèixer la seva rellevància en l'acció formativa ▪ Conèixer estratègies per gestionar l'atzar en el model didàctic. ▪ Identificar contextos d'aula per a la incorporació de l'atzar en el currículum. - Assessors: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Explorar els conceptes d'incertesa i atzar i reconèixer la seva rellevància en l'acció formativa. ▪ Identificar criteris i elaborar propostes per afavorir la incorporació de l'atzar en el model didàctic. ▪ Definir les característiques que hauria de tenir una

	acció assessora per facilitar la incorporació de l'atzar en el currículum.
--	--

SESSIÓ 3	In & OUT
Data	Divendres, 1 de Juliol del 2011
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Compartir experiències per projectar-nos i construir-ne de noves - Analitzar el procés dut a terme i definir les línies de continuïtat

SESSIÓ 4	SINAPSI AMBIENTAL
Data	Dissabte 5 de Novembre del 2011
Lloc	Universitat Autònoma de Barcelona
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Connectar el treball d'ambientalització, realitzat fins al moment, amb la pràctica en el centre escolar. - Iniciar un projecte d'intervenció en el centre que incorpori característiques d'ambientalització curricular. - Iniciar recerca sobre competències professionals en Ambientalització Curricular dels equips docents i els equips assessors.

4. Resultats preliminars

El projecte esdevé un escenari oportú i ric per investigar entorn a l'ambientalització curricular dels centres educatius i les competències professionals d'equips docents i assessors per a generar una nova cultura de l'educació ambiental. Amb el treball que es porta a terme es pretén avançar en

els models d'ambientalització curricular dels participants a partir del contrast entre la reflexió teòrica i l'acció aplicada. Per això, tal com s'ha assenyalat a la introducció, el projecte té l'estructura de recerca-acció en la que estan implicats tots els agents participants.. En aquest sentit la diversitat de dades que s'estan obtenint, el seu registre i anàlisi presenta una complexitat significativa.

Des del Grup de recerca Còmplex, es considera que el projecte presenta tres tipus de resultats: (i) els primers resultats deriven de recerques específiques produïdes en el marc del projecte, (ii) els segons, de la recerca global que constitueix el mateix projecte; (iii) i els últims resultats com a conseqüència dels canvis en les pràctiques dels participants.

En aquest moment, punt intermedi de la recerca, podem presentar resultats preliminars en relació a les recerques específiques:

- Un model didàctic per afavorir l'ambientalització curricular dels centres educatius.
- Les concepcions de medi d'un grup de docents i assessors del programa de la XESC.
- Els límits que expressen els docents en el procès d'ambientalització curricular dels centres educatius.

Totes les recerques anteriors es descriuen en textos en format article que es poden trobar a l'espai de recerca del web de la XESC.

Tant la recerca global com la transformació de les pràctiques dels participants s'estan portant a terme en aquest moment. No seria rigorós presentar resultats, encara que preliminars, en aquests dos àmbits, per tant donar dades respecte a ells serà objecte d'una futura publicació.